

Τον Αύγουστο του 2022 πραγματοποιήθηκε στην Καστριώτισσα εκδήλωση αφιερωμένη στους θρύλους και τις δοξασίες που αφορούν υπερφυσικά πλάσματα και συνδέονται με το χωριό μας και την ευρύτερη περιοχή της Οίτης. Η εκδήλωση εντάσσεται στον κύκλο «Ιχνηλατώντας τους μύθους μας», που έχει στόχο την καταγραφή της παράδοσης και της ιστορίας της Καστριώτισσας μέσα από τη συλλογή προσωπικών μαρτυριών και προφορικών αφηγήσεων. Η φετινή εκδήλωση ξεκίνησε με την εισαγωγική ομιλία του εφόρου του συλλόγου, Δημήτρη Παπαποστόλου, η οποία παρατίθεται στη συνέχεια:

Εισαγωγή

Όταν η ομάδα του Δ.Σ. του Συλλόγου του χωριού μου ζήτησε να βοηθήσω στην προετοιμασία της εκδήλωσης για τους θρύλους που σχετίζονται με την Καστριώτισσα, είναι αλήθεια ότι αρχικά αισθάνθηκα κάποια αμηχανία, επειδή όπως οι περισσότεροι από εμάς, είμαι παιδί της πόλης που απλά περνάω τις διακοπές μου με την οικογένειά μου στο χωριό μερικές μέρες τον Αύγουστο και επισκεπτόμαστε το χωριό κάποιες στιγμές στην υπόλοιπη διάρκεια του έτους για να απολαύσουμε τη μαγευτική φύση που το περιβάλλει.

Τι θα μπορούσα λοιπόν να γνωρίζω από θρύλους σχετικά με το χωριό όντας απλώς ένας επισκέπτης και όχι μόνιμος κάτοικος;

Μπορεί να μη ζω μόνιμα στην Καστριώτισσα –όπως οι περισσότεροι παρευρισκόμενοι σε αυτή την εκδήλωση του Συλλόγου– όμως κατάγομαι από αυτόν τον τόπο, όπως και οι γονείς μου και η ευρύτερη οικογένειά μου, μέλη της οποίας έχουν ζήσει στο χωριό για πολύ μεγάλο διάστημα. Η επαφή μαζί τους –ειδικά στα πρώτα χρόνια της ζωής μου– ήταν καθοριστική πηγή πληροφοριών για το χωριό και τους θρύλους που σχετίζονται με αυτό. Αισθάνομαι αρκετά τυχερός που έχω ζήσει τις αφηγήσεις τους για ιστορίες που σχετίζονται με το χωριό από πρώτο χέρι μπροστά στο τζάκι του πατρικού σπιτιού και στο σπίτι του εκλιπόντος θείου μου Στάθη, που ήταν αστείρευτη πηγή πληροφοριών για το χωριό και την ιστορία του.

Και μια σύντομη αναδρομή στις διηγήσεις αυτές ήταν αρκετή για να ανακαλέσω στη μνήμη μου δύο-τρεις παράξενες ιστορίες που μου προκάλεσαν δέος και ανατριχίλα όταν τις άκουσα για πρώτη φορά, έτσι καθώς οι ιστορίες δεν μας σερβίρονταν στη σημερινή επεξεργασμένη και εύπεπτη μορφή που οι ιστορίες τρόμου φτάνουν στην οθόνη της

τηλεόρασης και του υπολογιστή στις μέρες μας.

Εκτός από τις παιδικές κι εφηβικές αναμνήσεις, πολύτιμο εργαλείο για τη σύνταξη αυτής της παρουσίασης ήταν προφανώς η έρευνα της βιβλιογραφίας και του διαδικτύου. Όπως όλοι μας, είμαι αρκετά διστακτικός να υιοθετήσω άκριτα πληροφορίες από το διαδίκτυο, καθώς πολλές αναρτήσεις στις ιστοσελίδες βρίθουν από ανακρίβειες και φτηνή προσπάθεια εντυπωσιασμού και προσέλκυσης επισκεπτών με σκοπό την αποκόμιση χρηματικού κέρδους. Για τον λόγο αυτό, στην έρευνά μου για αυτή τη σύντομη παρουσίαση έμεινα μόνο στα απολύτως αναγκαία και σε δημοσιεύσεις που είναι αξιόπιστες και διασταυρωμένες και πολύ περισσότερο δημοσιευμένες πρώτα σε αναγνωρισμένα και έγκυρα επιστημονικά περιοδικά.

Ο σκοπός της ανακοίνωσης είναι να παρουσιάσει σύντομα κάποιους θρύλους που σχετίζονται με το χωριό μας και να ζητήσει τη συμβολή σας στην καταγραφή θρύλων και ιστοριών για παράξενα και υπερφυσικά φαινόμενα που σχετίζονται με το χωριό μας, την Καστριώτισσα, αλλά και το βουνό μας, την περίφημη Οίτη, τόπο όπου κατά τον θρύλο άφησε την τελευταία του πνοή κάτω από φρικτούς πόνους ο μυθικός ήρωας Ηρακλής.

Σημαντική διευκρίνιση: Το περιεχόμενο της σημερινής εκδήλωσης του Συλλόγου αφορά σε θρύλους σχετικά με το χωριό και το βουνό πάνω στο οποίο είναι χτισμένο το χωριό μας. Ένας θρύλος είναι εξ ορισμού μια ιστορία ή αφήγηση που αφορά σε υπερφυσικά πρόσωπα και γεγονότα (θρύλος, είναι μια αφήγηση από ανθρώπινες ενέργειες που συχνά έχουν παραποιηθεί από τη λαϊκή φαντασία· η λέξη αρχικά σήμαινε τον θόρυβο πολλών φωνών, ομιλιών και στη συνέχεια το γεγονός για το οποίο μιλούν όλοι). Κατά συνέπεια, δεν έχει νόημα να αναζητήσουμε κάποια επιστημονική τεκμηρίωση για τους θρύλους και τις παράξενες ιστορίες που θα παρουσιαστούν και θα αναφερθούν από τους συμμετέχοντες στην παρούσα εκδήλωση σήμερα επειδή θεμελιωδώς οι ιστορίες αυτές αφορούν σε πρόσωπα, ζώα και γεγονότα υπερφυσικού χαρακτήρα.

Η προτροπή μας είναι να αφήσουμε κατά μέρος τον ορθολογισμό μας και να αφεθούμε στη μαγεία των ιστοριών που γοήτευαν τους προγόνους μας κι εμάς σε μια αθώοτερη ηλικία με τον ίδιο τρόπο που θα απολαμβάναμε μερικά επεισόδια από την τηλεοπτική σειρά και την κινηματογραφική ταινία X-files λίγα χρόνια πριν.

X-files στην Καστριώτισσα Φωκίδος και την Οίτη;

Μα είναι δυνατόν;

Ποτέ μην πεις Ποτέ!

Η μάγισσα της Καστριώτισσας

Μοιάζει απίστευτο αλλά είναι αληθινό. Υπάρχει μια διάσημη μάγισσα που έζησε και συνδέεται με την ιστορία του χωριού μας σε ιστορικούς χρόνους, πολλές δεκαετίες μετά την επανάσταση του 1821, στο τέλος του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα.

Το όνομα της μάγισσας αυτής είναι Μαλαχαβιού.

Η πηγή της σχετικής πληροφορίας είναι η δημοσίευση του διευθυντή του Επιγραφικού και Νομισματικού Μουσείου, Δόκτορα της Ιστορίας και της Τέχνης, Γεωργίου Κακαβά, στο περιοδικό *Κλασική Αρχαιότητα/Θέματα Αρχαιολογίας*, 2017, σ. 56-69. Ο τίτλος της δημοσίευσης αυτής είναι «Αστρομάντισσες και Φαρμακίδες της Υπάτης. Θρύλοι και Παραδόσεις». Απόσπασμα από το άρθρο παρατίθεται στη συνέχεια:

«Στην αρχαιότητα, η Θεσσαλία φημιζόταν για τις πανίσχυρες μάγισσες και για τ' άλογά της. Οι γιαγιάδες της περιοχής διηγούνταν ωραία παραμύθια. Ήρωες δεν ήταν μόνο θεριά και δαίμονες, ατρόμητα παλικάρια και ξακουστοί άρχοντες, αλλά και όμορφες μαγεμένες πριγκίπισσες που πλανεύτρες μάγισσες τούς έδωσαν να πιουν φαρμάκι, βότανο που έβγαине σε κακοτράχαλα περάσματα.

Κάπου στην Καταβόθρα (τη σημερινή Οίτη), τα Βαρδούσια και τη Νεραϊδοσπηλιά. Εκεί συνωστίζονταν μάγισσες και νεράιδες.

Όμως πόσοι αλήθεια γνωρίζουν ότι οι πιο διάσημες απ' αυτές ήταν εκείνες της Υπάτης;

Αναλάμβαναν μάγια για έρωτες, φίλτρα που καθοδηγούσαν ή εξανάγκαζαν σε υπακοή, άλλα που προκαλούσαν μαρτύρια.

Οι Θετταλίδες μάγισσες, που είχαν ως προστάτιδά τους την τρισυπόστατη θεά Εκάτη, και κυρίως οι φαρμακίδες ή φαρμακεύτρες της Υπάτης, έφθασαν στο απόγειο της δόξας τους. [...]

Ένα τέτοιο κραταιό μαγικό κέντρο, όπως αυτό της Υπάτης, δεν θα μπορούσε παρά να αφήσει επίδοξους μαγικούς διαδόχους.

Μία από αυτές τις σύγχρονες μάγισσες ήταν και η Λυούσα, σύζυγος του Αρμάου ή Αρμάγου από την Υπάτη, που έδρασε στο τέλος του προπαρελθόντος και στις αρχές του προηγούμενου αιώνα. Το όνομά της, Λυούσα, το πήρε γιατί έλυνε τα μάγια σ' αυτούς που κατέφευγαν στη μαγική της τέχνη. Ήταν μια ξερακιανή κοντή γριούλα, με κάπως γαλανά μάτια, με καμπουρωτή μύτη και με ανάκατα κοντά γκρίζα μαλλιά. Δεν περιοριζόταν μόνο να λύνει τα μάγια, αλλά και μάγευε, οι δε πελάτες της δεν ήταν μόνο από τη γύρω περιοχή, αλλά και από μακριά, ακόμη και ξένοι πεντάξενοι έρχονταν στη φημισμένη μάγισσα. Πάντως, αντίθετα από τις αρχαίες μάγισσες της Υπάτης, η Λυούσα δεν είχε ακουστεί ότι με τα μάγια της έκανε κακό σε κανέναν.

Μια άλλη σύγχρονή της μάγισσα ήταν η ξακουστή Μαλαχαβιού από το χωριό Καστριώτισσα, λίγες ώρες πιο πάνω από την Καστανιά.

Μου διηγείται ένας ηλικιωμένος από την Υπάτη: “Δεν τη γνώρισα τη Λυούσα, αλλά άκουσα από γερόντισσες ότι αυτή και η Μαλαχαβιού κατέβασαν το φεγγάρι στον Ξεριά της Υπάτης και το ανέβασαν πάλι.

Μια φορά μόνο δεν μπόρεσε να λύσει τα μάγια για ένα όμορφο παλληκάρι από το Καρπενήσι ή από το Δομοκό. Ανθυπολοχαγό τον θέλει η φήμη και έτσι το άκουσα και γω από ένα γέρο ξωμάχο.

Και όπως ξέρουμε, οι ξωμάχοι ξέρουν πολλά για μάγισσες, για Νεράιδες και άλλα της

νύχτας δαιμονικά και φαντάσματα. Η ομορφιά του νέου αυτού δεν είχε έτερο, τον λιμπίστηκε η Λυούσα και έβαλε τα δυνατά της να τον ξεμαγέψει. Δεν το κατόρθωσε όμως γιατί τα μάγια είχαν γίνει γραπτά και τον είχε μνημονέψει παπάς σε Συλλείτουργο ζωντανόν ακόμα για πεθαμένον. Το μάγι αυτό είναι το μόνο που δε λύνεται και ο γραμμένος και διαβασμένος από παπά, είναι σίγουρα και γρήγορα πεθαμένος.

Απελπισμένη τον έστειλε στην Καστριώτισσα στην άλλη περίφημη μάγισσα και συνεργάτιδά της, τη Μαλαχαβίου με τ' όνομα. Τρεις νύχτες ολοφέγγαρες ξόρκιζε και ξεμάγευε η Μαλαχαβίου και άλλες τρεις σκοτεινές να λύσει το μαγικό σκοτάδι, μα γιατριά δεν έβλεπε στο παλληκάρι και τη ζωή του την έβλεπε το πολύ σε τρία σύντομα τέρμινα. Και όταν απελπίστηκε “πάρτε τον, είναι γραμμένο στου χάρου τα κατάστιχα με τους αποθαμένους και γιατριά δεν έχει”. Όμως τον ξεπροβόδισε από το χωριό σιγά τραγουδώντας το λυπητερό τραγούδι “Αρχοντονιός ψυχorraγεί, ομορφονιός πεθαίνει, ανάψτε κόκκινα κεριά και πράσινες λαμπάδες”. Ζωή δεν είχε κατά τη γνωμάτευση της Λυούσας και τη σύμφωνη διαπίστωση της Μαλαχαβιούς. Το παιδί θα πέθαινε και πέθανε μέσα στα τρία τέρμινα, σε τρεις μέρες στον δρόμο χωρίς να φθάσει στο σπίτι του”.

Μέχρι και τον περασμένο αιώνα η μάγισσα Αγαονίκη, που κατέβαζε κατά βούληση τα άστρα και τη σελήνη, θεωρείτο εξέχουσα προσωπικότητα της Υπάτης, σε τέτοιο μάλιστα βαθμό που ο Γεώργιος Αινιάν έδωσε, με υπόδειξη του σοφού αδερφού του Δημητρίου, το όνομά της στη θυγατέρα του, τη μετέπειτα γνωστή ποιήτρια Αγανίκη Αινιάνα-Μαζαράκη (1838-1892).

Στην Υπάτη η «παράδοση» της μαγείας πλανιέται ως τις μέρες μας. Ακόμα κάποιοι γέροντες Υπαταίοι μιλάνε για μια προπολεμική μάγισσα, τρομερή και φοβερή, που και αυτή με τη σειρά της διατεινόταν πως μπορούσε να κατεβάσει το φεγγάρι στη γη για να τ' αρμέξει!

Και συνεχίζουν “Αν πας ως τον Ξηριά, θα ιδείς και την Ανεμότρυπα, ένα σπήλαιο-βάραθρο, ένα βράχο με τρύπα βαθιά. Από κει, από το στόμιο του βαράθρου, κατεβαίνουν τις αστρόφεγγες νύχτες οι νεράιδες και οι μάγισσες και πηγαίνουν στα ιαματικά θερμονέρια της Αφροδίτης, της προστάτιδάς τους, να λουστούνε και να διατηρήσουνε αναλλοίωτη τη νεραϊδική ομορφιά τους.

Κι εκεί καταγίνονταν με τη μυστηριακή ιεροτελεστία της μαγείας, έξω από την Ανεμότρυπα, δίπλα στα σκαβδάκια (σκαφιδάκια)...”. Πρόκειται για δύο λαξευτούς στο

μαλακό πέτρωμα τάφους που θεωρήθηκαν σκαφίδια, στα οποία οι νεραϊδομάγισσες έπλεναν τα ρούχα τους και ίσως εκεί ξεχνούσαν και τα μαντήλια τους, με σκοπό να μαγέψουν τα παλικάρια και τους νιους.

Οι μύθοι και οι παραδόσεις για τις μάγισσες της Υπάτης έχουν περάσει και στα δημοτικά τραγούδια με χορό της περιοχής. Στις μέρες μας μάλιστα κάθε Αύγουστο μία από τις τρεις διαδρομές του μαραθώνιου της Οίτης ονομάζεται “Το Μονοπάτι των Φαρμακίδων”, είναι απόστασης 6,4 χιλιομέτρων και διέρχεται από μαγικά και ονειρεμένα τοπία, όπως τη μικρή λιμνούλα που δημιουργεί πέφτοντας από 45 μέτρα ο εντυπωσιακός καταρράκτης Κρεμαστός, ο τελευταίος από 33 καταρράκτες του φαράγγιού που σχηματίζεται ανάμεσα στο κατώτερο τμήμα των βουνών Ψηλαινός και Πετρωτός, από το οροπέδιο του Ροδοκάλου και κάτω

».

Οι φαρμακίδες μάγισσες όφειλαν τη δύναμή τους στην άριστη γνώση των φυτών της Οίτης και ιδιαίτερα των τοξικών-φαρμακευτικών, που, ανάλογα με τη χρήση, γίνονταν φάρμακα ή φαρμάκια – από εκεί και η ονομασία τους, φαρμακίδες. Μάλιστα, εξαιτίας της αμάθειας της εποχής εκείνης, αλλά και της επιτηδειότητάς τους να θεραπεύουν, απέκτησαν τόσο μεγάλη φήμη, που τις θεωρούσαν υπερφυσικά πρόσωπα, ικανά να κάνουν ακόμη και θαύματα.

Για τα μάγια τους χρησιμοποιούσαν κυρίως άριστης ποιότητας βότανα, φάρμακα, που μάζευαν στην Οίτη. Όπως καταγράφουν, μάλιστα, με σαφήνεια ο Θεόφραστος, ο Πλίνιος και ο Στράβων, οι μάγισσες-φαρμακίδες χρησιμοποιούσαν για τη θεραπεία των ασθενών το τοξικό φυτό «ελλέβορος», γνωστό στον Ιπποκράτη. Ο ελλέβορος είναι φυτό το οποίο φυτρώνει στους πρόποδες του Παρνασσού και της Οίτης και λειτουργεί ως φυσικό καταπραϋντικό, όπως η βαλεριάνα και η μπελαντόνα, ή σύμφωνα με τον μύθο ως φάρμακο για τη θεραπεία της τρέλας, της παραφροσύνης, της επιληψίας και γενικότερα όλων των ψυχικών ασθενειών.

Νεράιδες και η νεραϊδοσπηλιά

Οι νεράιδες είναι όντα της λαϊκής φαντασίας, κατά κανόνα ωραία και αγαθά, αλλά και σε κάποιες περιστάσεις, βλαπτικά. Οι νεράιδες, που κλώθουν, υφαίνουν και τραγουδούν, έχουν κατά τον θρύλο ασυνήθιστες δυνάμεις (όπως να μπορούν να γίνονται αόρατες, ή να μεταμορφώνονται ή ακόμη και να μεταμορφώνουν ανθρώπους), διευθύνουν την ανθρώπινη τύχη, και την καθορίζουν μάλιστα με τις καλές ή κακές ευχές τους.

Διάφορες θεωρίες προσφέρουν μία εξήγηση για την προέλευση των νεράιδων: είναι ξεπεσμένες θεές, πρωτόγονα πνεύματα της φύσης, πνεύματα των νεκρών, μυθικά πρόσωπα που προήλθαν από την ανάμνηση των αρχαίων τελετουργιών της μύησης.

Για τις ελληνικές νεράιδες –που επιχειρήθηκε η συσχέτισή τους με τις «νηρηίδες» της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας, με τις οποίες υπάρχει φανερή ετυμολογική σχέση– ο Νικόλαος Γ. Πολίτης δημοσίευσε πλήθος από θαυμάσιες παραδόσεις στον πρώτο τόμο των Παραδόσεων του (1904):

-έχουν εξάισια όμορφα, μακριά ξανθά μαλλιά –ή σε κάποιες αφηγήσεις μαλλιά πράσινου χρώματος– που τα χτενίζουν με χρυσό χτένι,

-έχουν μάτια αμυγδαλωτά,

-είναι κατά κανόνα ντυμένες στα λευκά,

-και ζουν σε όλα τα σημεία της φύσης, σε νεραϊδόκηπους και νεραϊδοσπηλιές, όπου απάγουν κατά τον θρύλο εκείνους που ερωτεύονται.

Οι παραδόσεις για τις νεράιδες διατηρήθηκαν ζωντανές έως τα νεότερα χρόνια στη μνήμη του ελληνικού λαού, όπως οι παραδόσεις των καλικαντζάρων.

Διάσημος τόπος κατοικίας νεράιδων κοντά στο χωριό μας είναι κατά τον θρύλο η Νεραϊδοσπηλιά της Βάργιανης που βρίσκεται στα ανατολική πλευρά της Οίτης, στον δρόμο προς την κορυφή Γερολέκα, και προσεγγίζεται μόνο με πεζοπορική διαδρομή δύο περίπου ωρών μέσα από πυκνή βλάστηση.

Η Νεραϊδοσπηλιά έχει βάθος που εκτιμάται ότι φτάνει τα εκατό μέτρα. Αποτελείται από

δύο θαλάμους και στο εσωτερικό του υπάρχουν περίπου δώδεκα λιθωματικές λεκάνες με βάθος πάνω από ένα μέτρο. Όταν αυτές οι λεκάνες γεμίζουν με νερό, σχηματίζονται δώδεκα μικρές λίμνες και η σπηλιά μεταμορφώνεται σε θέαμα εκπληκτικής ομορφιάς με σταλακτίτες και σταλαγμίτες που στο πέρασμα των αιώνων δημιούργησαν εξάισια γλυπτά.

Μερικές φωτογραφίες της νεραϊδοσπηλιάς καθώς και οι ακριβείς γεωγραφικές συντεταγμένες της θέσης της παρατίθενται στη συνέχεια.

Ο θρύλος για το σπήλαιο στην πλατεία της Καστριώτισσας

Η πηγή της πληροφορίας αυτής είναι ο ιστότοπος <https://www.kastriotissa.gr/pages/el/kastriotissa>

Παραθέτουμε το σχετικό απόσπασμα:

«Η Καστριώτισσα είναι το αρχαιότερο χωριό του Δήμου Καλλιέων.

Σήμερα υπάρχουν ακόμη ίχνη αρχαίου κάστρου που χτίστηκε το 500 π.Χ. περίπου και υπήρξε προπύργιο των Δωριέων. [...] Οι πρώτες ανασκαφές έγιναν γύρω στο 1800 και έφεραν στο φως τα σημερινά υπολείμματα του κάστρου.

Το 1897 ο Άγγλος Woodhouse εξέδωσε στην Οξφόρδη το βιβλίο του “Eastern Aitolia” (Ανατολική Αιτωλία) στη σελίδα 371 του οποίου γράφει τα ακόλουθα: “Στη βόρεια άκρη της κοιλάδας του Μέγα, βρίσκεται η Καστριώτισσα. Τα τείχη του κάστρου της, χτισμένα σε σωστό ακανόνιστο ελληνικό ρυθμό και προφυλαγμένα από τους τετράγωνους πύργους, μπορούν ακόμα να φαίνονται καθαρά και από τα τρία μέρη του λόφου”.

Υπολείμματα του τείχους υπάρχουν σήμερα στο νότιο μέρος του χωριού και μεγάλος αριθμός ογκολίθων είναι διασπαρμένος στην πλαγιά. Σύμφωνα με την προφορική παράδοση, μέχρι πριν λίγα χρόνια υπήρχε προς τα δυτικά η πύλη του κάστρου, που δεν

υπάρχει πια. Αυτό το επιβεβαιώνουν σήμερα και κάποιοι υπερήλικες κάτοικοι της Καστριώτισσας. Ο ιστορικός συγγραφέας Δημήτριος Φαλλής, επικαλούμενος κάποιες μαρτυρίες, υποστηρίζει την άποψη ότι στη σημερινή Καστριώτισσα βρισκόταν στην αρχαιότητα η πόλη Καλλίπολις. Καστριώτισσα ονομάστηκε αργότερα λόγω του κάστρου. Η αρχαία αυτή πόλη θα ήταν πολυάνθρωπη, με χιλιάδες κατοίκους και σπουδαίο πολιτισμό, μιας και περιβαλλόταν από ένα τέτοιο κάστρο.

Την άποψη αυτή ενισχύει και το γεγονός ότι, σύμφωνα με τα λεγόμενα πολλών, βρίσκονται θαμμένες μέσα στην Καστριώτισσα κι άλλες αρχαιότητες.

Στην πλατεία του χωριού, δίπλα στο σχολείο, υπάρχει σπήλαιο μέσα στη γη με 10-12 σκαλοπάτια αλλά και πιθάρια κι άλλα αξιόλογα αντικείμενα. Εκεί, κατά την παράδοση, βρισκόταν το ανάκτορο του βασιλιά Καλλία.

Στην Καστριώτισσα επίσης βρίσκεται και η ιστορική εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Στη θέση της υπήρχε παλιό γυναικείο μοναστήρι χτισμένο το 1110 μ.Χ. περίπου. Κάποια προσθήκη έγινε το 1853. Εδώ την περίοδο της τουρκοκρατίας έβρισκαν καταφύγιο όσοι από την περιοχή μας καταδιώκονταν από τους κατακτητές. Ίσως ήταν Μετόχι της Μονής Αγάθωνος. Έχει παλιές τοιχογραφίες που έχουν επιζωγραφιστεί από νεότερες βυζαντινές. Στη σημερινή της μορφή διεμορφώθη το 1890 και είναι μια μεγάλη τρίκλιτη βασιλική με γυναικωνίτη και μικρό τρούλο στο κέντρο του μεσαίου κλίτους. Είναι η χαρακτηριστική βασιλική μεγάλων διαστάσεων που απαντά στον ελλαδικό χώρο κατά τον 18ο-19ο αιώνα. Χαμηλά γύρω-γύρω είναι χτισμένη με τεράστιους λίθους ορθογωνισμένους από δεύτερη χρήση, που ίσως προέρχονται από τα απομεινάρια του κάστρου. Είναι βέβαιο όμως ότι υπάρχουν κι άλλες αρχαιότητες θαμμένες μέσα στα χώματα της περιοχής μας. Χρόνια τώρα όλοι μας ξέρουμε και το συζητάμε ότι σ' εκείνο το μέρος βρίσκονται κάποιες πέτρες, "αρχαία", σ' άλλο μέρος μάρμαρα και σ' άλλο αρχαίοι τάφοι.

Συχνά εδώ και πολλά χρόνια η σκεπαρσιά και το αλέτρι του χωρικού φέρνουν στην επιφάνεια διάφορα "περίεργα" αντικείμενα, μικρά πήλινα αγγεία διαφόρων σχημάτων, "λαϊνάκια" στην τοπική διάλεκτο, που πολλά απ' αυτά είχαν μέσα αρχαία νομίσματα, σπασμένους αμφορείς, σκορπισμένα νομίσματα, κτερίσματα τάφων κ.λπ.

Οι περισσότεροι απ' αυτούς που τα έβρισκαν δεν γνώριζαν την αξία τους και δεν έδιναν σημασία. Τα άφηναν όπως ήταν και με τον καιρό καταπλακώνονταν από τα χώματα και εξαφανίζονταν πάλι. Άλλοι τα χρησιμοποιούσαν για τις καθημερινές τους ανάγκες και άλλοι τα πουλούσαν όσο-όσο σε εμπόρους.

Όλα αυτά, αν συνδυαστούν μάλιστα και με ορισμένες ιστορικές μαρτυρίες, δείχνουν ότι το υπέδαφος του δήμου μας είναι πλούσιο σε αρχαιολογικούς θησαυρούς».

Τα χαμοδράκια

Σε αντίθεση με τις νεράιδες, τα χαμοδράκια ήταν δαιμόνια άκρως επιθετικά που θρυλείται ότι κατοικούσαν στις ορεινές περιοχές και ότι επιτίθονταν σε κοπάδια ζώων τα οποία είτε τα αφάνιζαν είτε απλώς τα έπνιγαν.

Τα χαμοδράκια είναι επίσης γνωστά και με άλλα ονόματα, όπως σμερδάκια, ζουλάπια, λαβώματα, δαιμονικά και αρμαδιακά.

Τα χαμοδράκια είναι ποιμενικοί δαίμονες γνωστοί από από τα πρώτα μεταχριστιανικά χρόνια, που θεωρούνται ότι συγγενεύουν με τον Πάνα και τους Σάτυρους ως προς τη μορφή και τις ιδιότητες. Κατά τη λαϊκή αντίληψη, τα χαμοδράκια παίρνουν τη μορφή δαίμονα, σκύλου ή άλλου ζώου και βατεύουν τα ζώα των κοπαδιών με αποτέλεσμα τα πληγέντα ζώα να μαυρίζουν, να πρήζονται και τελικά να πεθαίνουν (τα συμπτώματα αυτά είναι τα ίδια με τα συμπτώματα που εμφανίζει ένα ζώο που έχει πληγεί από τη λοιμώδη νόσο που είναι γνωστή με το όνομα «άνθρακας»).

Στα μέρη μας επικρατεί επίσης η αντίληψη για τα χαμοδράκια πως ήταν δαιμόνια που σε κάποιες περιπτώσεις «καβαλούσαν» κάποιον άνθρωπο ώστε να τον αποτρελαίνουν και να τον δαιμονίζουν.

Είχαν τη μορφή κριαριού-τράγου και νύχια που τους έδιναν την ικανότητα να πνίγουν το επίδοξο θύμα τους. Αυτή η εμφάνισή τους μας παραπέμπει στον θρύλο των βοσκών για έναν κατάλευκο τράγο που τριγυρνούσε ελεύθερος στις ορεινές περιχές και ομορφότερό του ζώο δεν υπήρχε. Όποτε το συναντούσαν, κυρίως τη νύχτα, προσπαθούσαν να το αρπάξουν και να το βάλουν στο κοπάδι τους, μάταια όμως, καθώς το τρίχωμά του ήταν μαγεμένο και κολλούσες κυριολεκτικά επάνω του, έτσι σε έσερνε μέχρι να σε ρίξει σε κάποιο γκρεμό ή φαράγγι.

Ο θρύλος για τα χαμοδράκια που είχαν τη μορφή τράγου μου έφερε στη μνήμη την αφήγηση για τη λαγωνίκα που άκουσα αρκετά χρόνια πριν από κάποια μέλη της οικογένειάς μου. Η αφήγηση αυτή αφορά σε ένα πολύ παράξενο ζώο το οποίο συνάντησε κατά την επιστροφή του μέσα από το δάσος της κοιλάδας του Μέγα Ρέματος ένα από τα εκλιπόντα μέλη της οικογένειάς μου αργά το απόγευμα και αρχές της νύχτας.

Επιστρέφοντας από το «Μακρύ-κάμπι» προς το χωριό, και όντας κουρασμένος από την πολύωρη πεζοπορία μαζί με το φορτωμένο αλόγο του μέσα από το δάσος, παρατήρησε σε κάποια στιγμή ότι μερικά μέτρα μπροστά του βρισκόταν ένα μικρό ζώο που έμοιαζε κάπως με λαγό: Μία «λαγωνίκα». Το προπορευόμενο αυτό ζώο κινούνταν με μικρότερη ταχύτητα από τον εκλιπόντα πρόγονό μας και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να επιβραδύνει την πορεία της επιστροφής του καθώς ήταν εμπόδιο στα πόδια του και στα πόδια του αλόγου. Θυμωμένος από την καθυστέρηση και το γεγονός ότι το μικρό ζώο αγνοούσε προκλητικά τις φωνές του που σκόπευαν να το φοβίσουν και να το διώξουν από την πορεία του και τα πόδια του αλόγου, ο πρόγονός μου χτύπησε με τη μαγκούρα του στην πλάτη τη λαγωνίκα. Το ζώο άφησε ένα ουρλιαχτό και έφυγε μακριά μπροστά, όμως λίγα λεπτά αργότερα ένα σκυλί λίγο μεγαλύτερο από τη μικρή λαγωνίκα εμφανίστηκε μπροστά του. Όπως ακριβώς η λαγωνίκα λίγο πιο πριν, έτσι και το σκυλί συνέχισε να κινείται στην ίδια κατεύθυνση αλλά με αργό ρυθμό που εμπόδιζε την ομαλή συνέχιση της πορείας του καθώς εμπλεκόταν διαρκώς στα πόδια του αλόγου. Μετά από λίγη ώρα, ο θεός μου αποφάσισε ότι η καθυστέρηση που προκαλούσε το σκυλί ήταν απαράδεκτη και προσπάθησε να το απωθήσει φωνάζοντάς του αρχικά και στη συνέχεια χτυπώντας το με τη μαγκούρα. Το σκυλί ούρλιαξε και εξαφανίστηκε στο σκοτάδι μπροστά. Όμως λίγο αργότερα στον δρόμο της επιστροφής προς το χωριό μπροστά από το θείο μου εμφανίστηκε ένα άλλο ζώο που είχε το μέγεθος μεγάλου κατσικιού ή τράγου. Και το ζώο αυτό άρχισε να εμποδίζει την κίνηση του θείου μου και του αλόγου του και να επιβραδύνει την πορεία τους σε μεγάλο βαθμό. Όπως είναι φυσικό, αυτή η εμφάνιση του περίεργου σε μέγεθος ζώου άρχισε να προκαλεί κάποιο φόβο στον θείο μου και προσπάθησε να αποφύγει όσο το δυνατόν περισσότερο οποιαδήποτε επαφή με το ζώο αυτό κάνοντας υπομονή μέχρι να φτάσει σιγά σιγά στα γεωγραφικά όρια του χωριού. Το βράδυ προχωρούσε πολύ πλέον και το παράξενο ζώο κινούνταν απελπιστικά αργά με αποτέλεσμα ο θείος μου να πάρει την απόφαση να το διώξει χτυπώντας το με τη μαγκούρα του. Όταν το ζώο χάθηκε μακριά μπροστά στο σκοτάδι με ένα άγριο ουρλιαχτό, ο θείος μου διέσχισε το ποτάμι κι επιτάχυνε τον βηματισμό του όσο το δυνατόν περισσότερο παίρνοντας τον ανήφορο που θα τον οδηγούσε στην τελική ευθεία προς το χωριό. Δυστυχώς για τον θείο μου, λίγο αργότερα στον ανηφορικό δρόμο του βρέθηκε ένα ακόμη απροσδιόριστο ζώο, με μέγεθος περίπου όσο ένα ζαρκάδι. Και το «ζαρκάδι» άρχισε να επιβραδύνει την πορεία του θείου μου αλλά αυτή τη φορά παρά το προχωρημένο σκοτάδι είχε αποφασίσει να κάνει υπομονή για περισσότερο χρόνο μέχρι τη στιγμή που ο δρόμος θα έφτανε στη διχάλα που η μία κατεύθυνση οδηγεί προς την Καστριώτισσα και η άλλη προς την πίσω πλευρά από το βουνό (το Κοτρώνι).

Η παράξενη ιστορία ολοκληρώθηκε όταν έφτασε πλέον πολύ κοντά στο σταυροδρόμι και ο

θείος μου χτύπησε το παράξενο ζώο που έμοιαζε με «ζαρκάδι» κι αυτό εξαφανίστηκε με ένα δυνατό ουρλιαχτό που αντήχησε στις πλαγιές του βουνού και δεν εμφανίστηκε ξανά στον δρόμο της επιστροφής προς το χωριό.